

THE HINDU RELIGION.

హిందూ మతం.

RE PRINTED FROM
THE HINDU REFORMER.

BY

M. BUTCHIAH PANTULU.

PRINTED AT "SREE RAJAH RAM MOHAN ROY PRESS."

No. 48. Vellalar Street. Purasaivankam,

MADRAS.

May 1889.

HINDU REL

100-443887-1

చార్యాకమతసిద్ధాంతము

ఇదిచాల పురాతనసిద్ధాంతము. ఇప్పుడుదీని సవలంబించుచున్న ధారణముగా నెవరునులేరు. దీనిలో పృథివి, అపస్వ, తేజఃస్వ, నాయఃస్వ, నాలుగుభూతములు మూలకారణములు. కొన్ని పదార్థములు యోగములన మైకగుణముకలిగినట్లు ఈ నాలుగుభూతములు శరీరమునుధరించుచున్నట్లుగా నేజ్ఞానముపుట్టుచున్నది. ఇవి సశించినతోడనే జ్ఞానమును శించుచున్నట్లు జ్ఞానమునుకలిగియున్న శరీరమే ఆత్మయనబడును. శరీరమునకంటె భిన్నమైనయాత్మ కలదనుటకు నిదర్శనము గానబడదు. మానవులుపొందవలసినసుఖము ఇంద్రియసుఖము. వారుపొందగలనరకము ప్రాపంచికకారణములవలనకలుగు ప్రాపంచికపాపము. ప్రపంచ సంబంధియగు రాజునే తన సర్వాధికారిగాను, శరీరవియోగమునే మోక్షముగాను, భావింపుదును.

జైమినిసిద్ధాంతము లేక పూర్వమీమాంస.

ఇది యన్నిటికంటె చాల పురాతనము. దీనిసిద్ధాంతములను బ్రాహ్మణులు వలంబించవలసినవాడుగా నున్నారు. శంకరాచార్య ప్రణీతములగు తాత్పర్యబ్రహ్మ(ఉత్తరమీమాంస)మునకుపూర్వపుదగుటచే దీనిని పూర్వమీమాంసమనిచెప్పుదురు. దీనిసిద్ధాంతము లెవ్వయనగా — (౧) ప్రపంచముజ్ఞానము-మిథ్యగాదు. (౨) దానికి ఆద్యంతములులేవు. (౩) వేదములు ఆద్యంతములులేనివి; అవి నీతిమతబోధకములు. (౪) స్వర్గము నరకము అను రెండు స్థలములుగలవు. (౫) ఆత్మ ఆద్యంతములులేనిది. (౬) తమతమ కర్మానుసారముగ ఆత్మలకు పునర్జన్మముగలదు. (౭) యజ్ఞములను, వేదములను, మైన యజ్ఞములను, చేయుటవలన ఆత్మలకు స్వర్గము లభించును. (౮) యజ్ఞముల స్వర్గమునేగాక ప్రాపంచికసుఖములనుగూడనిచ్చును. (౯) వేదములను అనుసరించుటకు అగత్యమైన జ్ఞానముకంటె నెక్కుడుజ్ఞానమనేకు పొనియనికట్టులో నాత్మను పెట్టవలెను. మిగిలిన యంశములలో తనయిష్టునుసారముగా మానవుడు సదుప వచ్చును. (౧౦) బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులకువ్రతమే యజ్ఞాదికర్తవ్యములను జేయుట కధికారముగలదు.

• ఈపై సుదహరించినవి ముఖ్యసిద్ధాంతములు - ఈమతస్థాపకుడై జైమినాచారి యజ్ఞములను చేయవలసినపద్ధతిని వివరముగాఁ దెలిపియచ్చాడు. దాని నిచ్చట ప్రాయేటి యనావశ్యకము.

బౌద్ధ మతము.

శ్రీస్తుశకమునకు ౬౦౦ సంవత్సరముల క్రిందట బౌద్ధునివలన ఈమతము ప్రాపింపఁబడినది. ఈ మతముయొక్క ముఖ్యసిద్ధాంతము లెవ్వియన :- (౧) బాధయునికి. (౨) బాధకుకారణము కామము. (౩) కామము నణఁచుటచేత బాధ నివారణమగును. (౪) దానినణఁచుటకు జ్ఞానము జ్ఞానము. (౫) ఈ జ్ఞానమును సంపాదించుటకు మానవుడు, (అ)క్రమమైనభక్తిని, (ఆ)క్రమమైనయభిప్రాయమును, (ఇ)క్రమమైనమాటను, (ఈ)క్రమమైనసిద్ధాంతమును, (ఉ)ఆహారసంపాదనమునకు క్రమమైనసాధనమును, (ఊ)క్రమమైనయత్నములను, (ఋ)క్రమమైన జ్ఞాపకమును, (ౠ)క్రమమైనధ్యానమును, అభ్యాసము చేయవలయును. ఈయెనిమిదియు మోక్షసాములని చెప్పఁబడుచున్నవి. బాధానివృత్తికే మోక్షమనిపేరు.

బౌద్ధులు (౧)మాధ్యమికులనియు, (౨)యోగాచారులనియు, (౩) స్థూలతమికులనియు, (౪)వైభాషికులనియు నాలుగు తెగలుగా నున్నారు.

(౧) ఉనికిగలసర్వము ఈ షత్కాలముండునది గనుక ఏదియును కలుగనిచ్చుటకు సాధనమైన పదార్థముగాదనియును, ఉనికిగలదంతయు యూహయనియును, ఈ యూహలన్నియు అంతమునొందినపుడు మోక్షమాపకమైన అంత్యనాశనము కలుగుననియును. (౨) పునర్జన్మముగా బాధకంటె వేఱుకాదనియును మాధ్యమికులు.

సంసారములో నున్నదంతయు ఈ షత్కాలమ-

దు పదార్థము చిరకాలముండు నదిగా

గా నేయదృశ్యమగుననియును, వారితా

త్వద్వంద్వమిందునపుడు ఆకాశముగా

హస్తములందు నెమలియికల నుంచుకొని పరుగు. దాతయింటివాకిట నిలుచుండియే నీటినిగాని అన్నమునుగాని చేతిలోనుంచుకొని పుచ్చుకొనెదరు. వీరు స్త్రీలు గొప్పజ్ఞానమును బడయఁజూరని చెప్పెదరు. మొదటితెగవారందుకు భిక్షముగా జెప్పదురు.

సాంఖ్య మతము.

కపిలకృతంచైన నాస్తికసాంఖ్యమని, పతంజలికృతంచైన యాస్తికసాంఖ్యమని, సాంఖ్యమతము ద్వివిధము. శ్రీమనకు పూర్వము ఏడవకతాని

యోగాచారులు బాహ్యపదార్థములు శూన్యమని యొప్పుకొనినను
లోపలిపదార్థమును శూన్యమని యొప్పుకొనరు. అనఁగా, మనస్సుబంధమైన
యద్భుతములు నిరాధారములైనవనియనరు. జ్ఞానము దానియొక్క సూత్ర
మనియును, తనంతటతానే పోషించుకొనునది అనియును, స్వతః తానుప్ర
కాశించునదిఅనియును, తెలిసికొనుటయే జ్ఞానమనియును, వారిసిద్ధాంతము.
జ్ఞానమువలన నిరాకరింపఁబడు నదేదియునులేదు. జ్ఞానమునకుమించిన తెలివి
యులేదు. కర్తయైన తెలివకిని కర్తయైన తెలివకిని నడుమనుండెడి యెడతె
గని యాలోచనవలన కరఁగిపోవునట్టి మాయయై యున్నది.

బాహ్యప్రపంచములేదను వాదమునిస్సారమైనదనియును, దృశ్యమగు
చుండిన బాహ్యప్రపంచమున్నదనియును, అది యూహవలన కలుగు అన
మాన సమయములందు ఒకకాలము మొదలు మఱియొక కాలమువఱకును
డునది కాదనియును, సౌత్రాంతికుల యభిప్రాయము.

సౌత్రాంతికుల యభిప్రాయములలో దాదాపుగా నన్నిటిని వైభ
షికు లొప్పుకొనుచున్నారు. బాహ్యపదార్థము లూహింపఁదగినవే యనుట
యసంగతమనియు, పదార్థములు ఇంద్రియములచే గ్రహింపఁదగినవి కొన్ని
గాను, మనస్సుచే గ్రహింపఁదగినవి మఱికొన్ని గాను ఉన్నవనియును, ఇం
ద్రియములచే గ్రహింపఁబడినవి ఋజువుచేయుటకు శ్రేష్ఠమైన పద్ధతియ
యును, వారితత్పర్యము.

ఆ గ్న త సి ధ్ధాంతము.

ఈ సిద్ధాంతము నవలంబించువారు జైనులు. వారు సమస్తమును
లులేనివి; అ
కు నదియేయను బాధసిద్ధాంతము నంగీకరింపరు. ఆసిద్ధాంతవ
ములుగలవు. (౫) అప్పుని చెప్పచు బాధులు చెప్పనట్లుగాప్రత్యక్షముగా
మగ ఆత్మలకు పునర్జన్మముగలయు, పదార్థముండుచోట ప్రత్యక్షము లేకు
ర్తములను, చేయుటవలన ఆత్మలకుక చర్యలన్నియు అంతమును పొందివ
స్వర్గమునేగాక ప్రాపంచికసుఖములనుగెల్చినచున్నాఁ:-

అనుసరించుటకు అగత్యమైన జ్ఞానముకంటె నెక్కుడుజ్ఞానమనకు పోనిదెన్న
నికట్టులో నాత్మను పెట్టవలెను. మిగిలిన యంశములలో లెనియిచ్చును సాధ
ముగా మానవుడు నడువ వచ్చును. (౧౦) బ్రాహ్మణ త్పత్రియ వైశ్యులకును
తమే యజ్ఞాదికర్తములను జేయుట కధికారముగలదు.

ఈవై నుదహరించినవి ముఖ్యసిద్ధాంతములు - ఈమతస్థాపకుడైన
జైమినాచారి యజ్ఞములను చేయవలసినపద్ధతిని వివరముగాఁ దెలియ

చమునకుఁబోవును. (౫) క్రమమైనబుద్ధియు, క్రమమైన జ్ఞానమును, క్రమమైన నడతయుకలిగిన వానికి, జన్మరాహిత్యముకలుగును. (౬) అంతరాములములను లేనట్లులైన సర్వవిషయములను తెలిసికొనఁగోరును. గనుక ఆ జ్ఞానసంపాదనమునకు అంతరాయములు తగ్గినట్లులైన ఆత్మ సర్వదర్శియగును. క్రమమైనబుద్ధి, క్రమమైనజ్ఞానము, క్రమమైననడత, యీ మూడింటివలనను అంతరాయములు తగ్గిపోవును. (౭) నింద్యమైన పనులను మానుటయు క్రమమైననడత. (౮) కష్టములన్నిటిని ఓర్పుతో సహించుటయు క్రమమైన నడత. (౯) కష్టములను గుఱించి జైనుఁడుచెప్పినదానిని అంగీకరించుట క్రమమైనబుద్ధి (౧౦) తప్పులు, ఇచ్చలు మొదలగువానిని వశపఱచుకొనిన ఆత్మ సర్వదర్శియైన జైనుఁడగును. అట్టి జైనులు ఒకరితరువాతనొకరు సర్వదా వచ్చుచుందురు. ఈ జైనులద్వారా నేర్చుకొనుటవలనను, వారిగ్రంథములను విశ్వసించుటవలనను, మానవులు క్రమమయినబుద్ధిని, క్రమమయిన నడతను, క్రమమయిన నడతను, పొందుదురు. (౧౧) సంపూర్ణత్వము నొ

ములెదని యివలు గాని -- -- -- -- --
 పదార్థముయొక్కయు, ఆత్మయొక్కయు, ఉనికినిగురించి చెప్పిన సంకతియైనను ఒకవిధముగ నిజమని వారి యభిప్రాయము. దీనికి బృహంతము. రూపమునుబట్టి విచారించగా, పదార్థమునకు ఉనికిలేదు. మనకు శ్యామగు పదార్థములు చేయఁబడిన వివిధపరమాణువులఁబట్టి విచారించగా పదార్థమునకు ఉనికిగలదు. దీనికి నిదర్శనము:—ఘటము శాశ్వతపదార్థము లేదు. దానిని ఘటాకారములోనుంచిన పరమాణువులు శాశ్వతములు. ౨) ఈమతావలంబకులైన జైనులు శ్వేతాంబరులని, దిగంబరులని, ద్వివిధులు. మొదటివారు భిక్షవలన జీవించుదురు. వెండ్రుకలను తీసివేయుదురు. ఓర్పుగలిగియుందురు. ఏకాంతముగా నుండఁగోరుదురు. వెండ్రుకలను దీయుదురు. హస్తములందు నెమలియొకల నుంచుకొని నడుచుదురు. దాతయింటివాకిట నిలుచుండియే నీటినిగాని అన్నమునుగాని చేయి నొనుంచుకొని వుచ్చుకొనెదరు. పీరు స్త్రీలు గొప్పజ్ఞానమును బడయఁజూచుచు చెప్పెదరు. మొదటితెగవారందుకు భిన్నముగా జెప్పుదురు.

సాంఖ్యమతము.

కపిలకృతంచైన నాస్తికసాంఖ్యమని, పతంజలికృతంచైన యాస్తికసాంఖ్యమని, సాంఖ్యమతము ద్వివిధము. క్రీస్తునకు పూర్వము ఏడవశతాబ్దమునో, లేక ఎనిమిదవశతాబ్దముననో, కపిలుఁడు జనించెను. సంఖ్యయనువి

పదమునుండి సాంఖ్యము అనుపదము పుట్టినది. కపిలునిచేస్తాపింపబడినవ
 తసిద్ధాంతములెవ్వియనగా:--(౧)లేనిదానిని సృజించుటగానిఉన్నదానినిసం
 పరచేయుటగానిలేదు. లేనిదేవిధముగానునుసృజింపబడజాలదు. ఏలయనగా,
 ఉన్నవస్తువునుబొత్తిగా సంపదజేసినట్లుగానిలేక లేనిదానిని సృజించినట్లుగా
 నివరును చూచియుండలేదు. (౨)ప్రత్యక్షప్రమాణము, అనుమానప్రమాణ
 ము, శబ్దప్రమాణము అని ప్రమాణము త్రివిధము. ప్రత్యక్షప్రమాణమువలనఁ
 దెలియఁదగినచోటదానిద్వారా దెలియఁబడజాలని పదార్థముబొత్తిగా లేన
 టులే ప్రత్యక్షప్రమాణమునకుబాధకము. (అ)ఇంద్రియనాశనము, (ఆ)ఎదో
 యొక ఇంద్రియేచ్ఛమనస్సు నాక్రమించుకొనుట. (ఇ) నూత్నత. (ఈ) దూర
 ము. (ఉ)సామీప్యము. (ఊ)మహత్తు. (౩)ప్రకృతి,(ఉపాదానకారణము),
 పురుషుడు(ఆత్మ),అవిరెండువస్తువులేసృజింపబడనివి. ప్రకృతివృద్ధివాండుట
 మగాని తీజించుటకుగాని శక్తిగలిగియున్నది. ఆత్మకట్టిశక్తిలేదు. వేర్వేరుగ
 జనించినఆత్మలనేకములు గలవు. (౪)ప్రకృతి,సాంఖ్యుల సిద్ధాంతప్రకారము
 పరమాణువులసముదాయముగాదుగానిసర్వవ్యాపకత్వముగలది. సత్త్వరజస్వ
 మముల సెడిమూడుగుణములనుగలిగియున్నది. సత్త్వమనగానుభిము, యోగ్య
 ము, రజస్సనగా చుటుకుతనము, దుఃఖము. తమస్సనగామోటుతనము, ఉపేక్ష.
 ఈ ప్రపంచము ఈ మూడుగుణములను కలిగియున్నది. అపరిమిత విధములై
 నస్థితులందున్నప్పటికిని ప్రతివస్తువును ఆగుణములను కలిగియున్నది. దీనికి
 చృష్టాంతము:--ఒకడుతనకొక జాడిదొరికిన సంతోషించును. దానినితనదగ్గ
 రనుండి యితరులు తీసికొనిరేనిదుఃఖమునుపొందును. దానియక్కఱలేనివా
 డు ఉపేక్షచేయును. (౫)ప్రకృతి, పురుషుడు కలిసినపుడు(అట్లుకలియుట
 ఆకస్మికముగా సంభవించును.)మహత్తు లేక తెలివి జనించును. అదిఆత్మయొ
 క్కయిష్టానుసారముగకాదు. ఏలననఁగా. --ఆత్మకు ఇచ్చలేదు. అవిరెండు
 సమీపించినందుననే కలుగుచున్నది. చలింపని నూదియంటురాతిని సమీపిం
 చినపుడు ఇనుముచలించినట్లుగానే ప్రకృతిఆత్మను సమీపించినపుడు జ్ఞానము
 పుట్టును. అనగా జ్ఞానమనునది యొకపదార్థము. అది ఆత్మ, ప్రకృతితోక
 లిసినపుడు కలుగును. (౬) ప్రపంచమునందు ఉద్దేశము కనబడుచు
 న్నది. గనుక జ్ఞానముతో దాని నుద్దేశించినవాఁడున్నాఁడనుటకు పీలులేదు.
 ఒకయింటి సామగ్రిలన్నియుక్రమముగానేర్పఱుపబడినపుడు ఆసామగ్రిలు
 తమంతటతాముకలిసి గృహముకాజాలవు. గనుక శిల్పిచేసినట్లాప్తుకొనుట
 వాస్తవమే. రసవాదపదార్థము లితరకర్తతో సంబంధములేకయే కొ
 న్నియాకారములగునటులు, అవయవపదార్థములు తమంతటతాముకలిసి

మనన, ధ్యానములవలన సిద్ధించును. తనతస్వలను తనభర్త
 చిష్టయెడల స్త్రీ వానిసమీపమున కెటులపోవుదేశింపదో, లేక వేషము
 నస్త్రీ తన భాగమునాడి నాట్యస్థలమునుండి యెటులపోవునో, ఆవిధ
 గానే తనతప్పిడముల నాత్మకనుగొనగానే ప్రకృతి దానినుండి విడిపించు
 వును. (౮) ప్రకృతివలన మొదటజనించినపదార్థము మహత్తని లేక తెలియని
 దీపరకే చెప్పియున్నాను. ఆ మహత్తునుండి అహంకారము, (నేనుఅని
 యుట). అహంకారమునుండి తన్మాత్రములును, (శబ్ద, స్పర్శ, రూప,
 గంధములు పంచతన్మాత్రములు). ఇంద్రియములును ; (త్వక్, చక్షు,
 శ్రవణ, జిహ్వ, ఘ్రాణములను జ్ఞానేంద్రియములయిదు. వాక్పాణిపాద
 యూపస్థములను కర్మేంద్రియములయిదు. మనస్సుతోఁగూడనేకాదశేం
 ద్రియములనంటును). ఇంద్రియములనుండి సూక్ష్మభూతములును, వానినుం
 ద్రులభూతములును, జనించెను. మహత్తునుండియు, అహంకారమునుం
 ద్రియము, భూతములు జనించెననిచెప్పినపుడు మనకు వెలుపలనుండిన ప్రపం
 చము కొద్దిగానున్నను, ప్రపంచము మనలోనే సృష్టియైనదనియును, మన
 మామ ప్రపంచము మనయూహలోనే యున్నదనియును, వారి తాత్ప
 ర్యముగా నేను భావించుచున్నాను. (౯) ప్రతిజన్మ మనకును నశించుచున్న
 స్థూలశరీరముగాక సూక్ష్మభూతములచేఁజేయబడిన లింగశరీరము ఒకటి
 యు. ప్రకృతిని సంపూర్ణముగా త్యజించువఱకు అనఁగా మోక్షము లభిం
 చును, లింగశరీరము ఆత్మనను సరించియుండును. (౧౦) బాధ సంపూర్ణ
 గా నశించెనేని మానవునికి సంపూర్ణాంతము కలుగును. ఆత్మప్రకృతిని
 సంపూర్ణముగా త్యజించినపుడు తానుగానుండి ఏపనినిచేయక శాశ్వతమైన
 విజ్ఞాని అనుభవించుచుండును. సన్తార్థప్రవర్తనవలనగాని లేక మతకర్త
 ను చేయుటవలనగాని ఇట్టి ముక్తిదొరకదు. సాంఖ్యమతజ్ఞానమేకలిగి
 గానే దొరకును. కపిలుఁడు వేదములను బొత్తిగా నిర్లక్ష్యము చేయ
 నగాని వానిని పొరపాటు లేనివానినిగా తలఁచియుండలేదు.

ఆస్తికసాంఖ్యమతము.

ఈ మతస్థాపకుఁడు పతంజలి. ఈయనక్రీస్తుకు పూర్వము ౨౦౦ -
 త్సరములక్రిందట జీవించియుండెను. నాస్తికసాంఖ్యులు చెప్పినట్లుగా
 సంపన్నుడైన పదార్థములు కెందుగావనియు, భగవంతుడు, ఆత్మ, ప్రకృ
 తిని మూడుపదార్థములనుటయందే ఆస్తిక నాస్తికసాంఖ్యులకు భేదము.
 వంతుడుప్రకృతివలనచలించువాఁడుగాఁడు. ప్రకృతినికలియుటచే జనిం

యోగము. (౫) ప్రత్యాహారము. (౬) ధారణము. (౭) ధ్యానము. (౮) సమాధి అనునీ యోగసాధనములగు యెనిమిదింటిని వాడుక చేయవలయును. యోగ మేవిధమున చేయవలయునో యదివివరముగా న్రాయఁబడియున్నది. యోగాభ్యాసము చేయువాడు సన్తార్గమును, బాధపెట్టుకుండుటయును, నిజమును, (కామాది నిగ్రహమును), దొంగిలింపకుండుటయును, పరధనాపేక్ష లేకుండుటయును, వేదవాక్యములను చదువుటయు, పరిత్రత, తృప్తి తపస్సు, తన్ను నశపరచుకొనుట, వీనిని సంపాదించుచు, తనమనస్సున బ్రహ్మమందు లియ్యముచేయవలయును. లాభమునుకోరి యావిధముగా యోగాభ్యాసము చేసినవారికి గొప్పలాభములను, దేనిని కోరక చేసినవారికి శాశ్వతమోక్షమును యోగమిచ్చును.

అ ద్వై త మ త ము.

ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యులు. ఈయనక్రీస్తుశకము ఎనిమిది శతాబ్దమునజీవించియుండెను. ఈమతసిద్ధాంతంబులెవ్వియనఁగా — (౧) సమయిష్ట ఉనికిగలిగిన, పదార్థ మొక్కటియే. అది బ్రహ్మము. కేవలజ్ఞానాన మై, ~~అది సర్వవిధమున నున్నది. అప్పుడేతగాని హద్దుకలిగి~~ (౨) మాయ (౩) తరవిగానాంశమునకు పూర్వమున్నది. (౪) మాయగా

యమునందును మాయ నివసించియున్నది. అయితే, ప్రథమపురమనియందు
 జ్ఞాన మాయ సత్వగుణము నే గలిగియుండి, “మాయ” అనఁబడుచున్నది. మాన
 వహృద్విషయమునందలి జీవముతో కలిసియుండిన మాయ మిగిలిన రజస్తమో
 గుణములను రెంటినికలిగినదై “అవిద్య” అనఁబడుచున్నది. (౭) జీవుడు అవిద్య
 తోఁగలిసియున్నవఱకుఁగినికిగల సత్వపదార్థమునకును, తానుచూచుచున్నట్టి
 మితరసకలపదార్థములకును, తానుభిన్నమనిభావించును. (౮) అవిద్య జ్ఞానము
 చేతనశింపఁజేయబడును. ధ్యానము, పాపకృత్యములచేయునుండుట, సంధ్యావం
 నాదికర్తలనుచేయుట, మొదలు గాఁగలకృత్యములవలన జ్ఞానములభించును.
 అవిద్య నశించినట్లుగానే జీవునకు బ్రహ్మైక్యముగలుగును. ఇదియే మోక్షము.
 (౯) అవిద్యననుసరించియున్నవరకు తనకుదృశ్యమగుపదార్థము సత్వమనితల
 విపురుషుడైవముండినటుల నడచుట ప్రతిమానవునికివిధి. సత్వము తెలిసినత
 రవాతనే ద్వైతాభిప్రాయము నశించును. (అనగా ద్వైతపదార్థమునందలి
 పద్మకమునశించును).

రా మా ను జ మ త ము.

క్రీస్తుశకము పదుమూడవ శతాబ్దమునం దవత్తరించెను నశుక్ల
 ద్యుల సిద్ధాంతంబుగాక సూక్ష్మభూతములచేఁజేయబడిన లింగశరీరము ఒకటి
 మూడుపదార్థాని సంపూర్ణముగా త్యజించువఱకు అనఁగా మోక్షము లభిం
 పవీరీకు, లింగశరీరము ఆత్మననుసరించియుండును. (౧౦) బాధ సంపూర్ణ
 ముగా నశించెనేని మానవునికి సంపూర్ణాంతము కలుగును. ఆత్మప్రకృతిని
 సంపూర్ణముగా త్యజించినపుడు తానుగానుండి ఏపనినచేయక శాశ్వతమైన
 ముద్దిని అనుభవించుచుండును. సన్తార్థప్రవర్తనవలనగాని లేక మతకర్త
 లును చేయుటవలనగాని ఇట్టి ముక్తిదొరకదు. సాంఖ్యమతజ్ఞానమేకలిగి
 ట్టుగానే దొరకును. కపిలుఁడు వేదములను బొత్తిగా నిర్లక్ష్యము చేయ
 దుగాని వానిని పొరపాటు లేనివానినిగా తలఁచియుండలేదు.

ఆ స్తిక సాంఖ్యమతము.

ఈ మతస్థాపకుఁడు పతంజలి. ఈయనక్రీస్తుకు పూర్వము ౨౦౦ -
 ౦వత్సరములక్రిందట జీవించియుండెను. నాస్తికసాంఖ్యులు చెప్పినట్లుగా
 జ్ఞానిపఁబడిన పదార్థములు కెందుగావనియు, భగవంతుడు, ఆత్మ, ప్రకృ
 తి, అని మూడుపదార్థములనుటయందే ఆస్తిక నాస్తికసాంఖ్యులకు భేదము.
 భగవంతుడుప్రకృతివలనచలించువాఁడుగాఁడు. ప్రకృతినికలియుటచే జనిం
 నఆత్మయొక్క బాధను తప్పించ శక్తిగలిగియున్నాడు. దీనికొఱకు మాన
 వుడు? (౧) యవ్వము. (౨) నియమము. (౩) ఆసనము. (౪) ప్రాణా-

అష్టోతమము.

ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యులు. ఈయన క్రీస్తుశకము ఎనిమిదవ శతాబ్దమున జీవించియుండెను. ఈమతస్థాంతంబు లెవ్వియనఁగా — (౧) సత్యమయిన, ఉనికిగలిగిన, పదార్థమొక్కటియే. అది బ్రహ్మము. కేవలజ్ఞానానందమై, ~~అదేదేవతగానిది~~ సలమగుగా. ~~అది~~ అముచేతగాని హద్దుకలిగినదిగాదు. మిగిలిన పదార్థము అసత్యము, మిథ్యాభూతము. (౨) మాయ బ్రహ్మకల్పితము. అగ్నియొక్క గుణమగ్నికానటుల బ్రహ్మము మాయగాదు. అదిలేనివస్తువుగాదు. లేక, ఉనికిగలసత్యపదార్థమునుగాదు. అది విచిత్రమటకు సాధ్యముగానది. (౩) మాయ, సత్య, రజ, స్తమములను మూడుగులను; వృద్ధిపొందఁగలిగినట్టియు, భ్రమపుట్టించునట్టియు రెండు శక్తులను; తియున్నది. దానికిగలమొదటిశక్తివలనకొద్దివస్తువుగొప్పదిగాక నఁబడును. రెండవదానివలనత్రాడునుజూచి పాము అని తలఁచునటుల ఒకవస్తువుమఱియొకవస్తువుగాభావింపఁబడును. (౪) బ్రహ్మముమాయతోఁగలిసియొకప్రధానపురుషుఁడగును. ఆసత్యపదార్థమునందంతయుమాయనివసించియుండదుగా మొకభాగముననుండును. (౫) నేను అనేకములుగా మారుదునుగాక అప్రధానపురుషుఁడుతలఁచి ప్రపంచమును సృజించెను. అగ్నినుండి నిష్పవర్తముబైలుదేరునట్లుగా నశించని ఆ సత్యపదార్థమునుండి వివిధమైన చేతనాతన పదార్థములుపుట్టినవి. బ్రహ్మము ఈ ప్రపంచమునకు ముఖ్యకారణముగాకార్యనిర్వాహక కారణమునుఅయియున్నది. వస్త్రమునందలి దారమునువస్త్రమునకు ముఖ్యకారణముగానుండి దానియందుండునట్లుగా నేపాహుమైన అబ్రహ్మము సమస్తమునకు ముఖ్యకారణమై సమస్తమునందున్నది. (౬)

యమునందును మాయ నివసించియున్నది. అయితే, ప్రథమపురమనియందు
 డిన మాయ సత్వగుణమునే గలిగియుండి, “మాయ” అనఁబడుచున్నది. మాన
 వహృద్భూమునందలి జీవముతో కలిసియుండిన మాయ మిగిలిన రజస్తమో
 గుణములను రెంటినికలిగినదై “అవిద్య” అనఁబడుచున్నది. (2) జీవుడు అవిద్య
 తోఁగలిసియున్నవఱకుఁగనిగిగల సత్వపదార్థమునకును, తానుచూచుచున్నట్టి
 యితర సకలపదార్థములకును, తానుభిన్నమనిభావించును. (౩) అవిద్య జ్ఞానము
 చేతనశింపఁజేయుబడును. ధ్యానము, పాపకృత్యములచేయుకుండుట, సంధ్యావం
 ననాదికర్మలనుచేయుట, మొదలు గాఁగలకృత్యములవలన జ్ఞానములభించును.
 అవిద్య నశించినట్లుగానే జీవునకు బ్రహ్మైక్యముగలుగును. ఇదియే మోక్షము.
 (౪) అవిద్యననుసరించియున్నవరకు తనకుదృశ్యమగుపదార్థము సత్వమనితల
 చిపురుషుడైవముండినటుల నడచుట ప్రతిమానవునికివిధి. సత్వము తెలిసినత
 రువాతనే ద్వైతాభిప్రాయము నశించును. (అనగా ద్వైతపదార్థమునందలి
 సత్తకమునశించును).

రా మా ను జ మ త ము.

క్రీస్తుశకము పదుమూడవ శతాబ్దమునం దవతరించిన
 ర్యుల సిద్ధాంతంబులెవ్వియనఁగాః— (౧) ఆత్మ, ప్రకృతి, భ.
 మూడుపదార్థములుగలవు. పరమాత్మ సర్వవ్యాపి గనుక జీవాత్మ, ప్రకృతి
 కలిసినదనియందుంచున్నాఁడు. సృష్టికిపూర్వముఅనంతములైనయాత్మలును,
 ప్రకృతియు, నామముచేత గాని రూపముచేత గాని కభిజింపశక్యములుగానివై
 యుగోచరములుగానుండెను. ఆత్మను ప్రకృతిని గోచరముగాఁజేయుటయే
 సృష్టియనఁబడుచున్నది. సృష్ట్యంతమున నవి తమ పూర్వస్థితికిమాటును.
 (2) ఆత్మ పరమాత్మకంటె భిన్నమైనది. దానికిపుట్టుకలేదు. దానికి చ్ఛిట్టుకలే
 నందునచావును గలిగియుండదు. శరీరమునశించినపు డదినశించదు. అది యు
 ణ్మప్రాయము. వెండ్రుకయొక్క శతభాగమును నూలుభాగములుగాఁజేసిన
 ట్టులైన నచ్చుభాగములలో ఆత్మయొకభాగమని చెప్పవచ్చును. అయినప్ప
 టికిని అదిఅనంతముగానుండగలదు. ఆత్మ అంతములేని నిర్తలజ్ఞానమునుకలిగి
 యున్నదిగాని అనాదినుండి మాయచేకప్పఁబడియున్నది. దాని కర్మములను
 బట్టి లేక దాని గుణములనుబట్టి దానిజ్ఞానము సంక్షేపమునుగాని వృద్ధినిగాని
 పొందుచుండును ఈలోకమునందును పరలోకమునందును తన పుణ్యపాప
 కర్మములకుదగినట్టి సుఖదుఃఖముల ననుభవించినశిష్టుట దానికి భగవద్జ్ఞాన
 ముగాని లేక వైకుంఠప్రాప్తిగాని కలుగును. వైకుంఠమునకుఁబోయిన ఆ
 త్మ యెన్నటికిని తిరిగిరాదుగాని అట్లునే ఒకతరహాశరీరమును కలిగియ

ధీ భగవత్సేవ చేయుటచేగలుగునుఖము ననుభవించుచుండును. (3) వా
 దేవుండు సుగుణములను గలిగియుండిన పరమాత్మ. లోకములకు వా
 వమయిన కారణము. ఆత్మలకు ప్రాణధారకము. అర్చ, విభవ, పూజ, సూక్ష్మ, అంతర్యామి, యని వాసుదేవుడు పంచాకారములను కలిగియు
 న్నాడు. అర్చయనంగా పూజింపఁదగినవిగ్రహము. విభవమనంగా రామా
 వతారము కృష్ణావతారము మొదలుగాంగల అవతారములు. పూజామనగా
 గా వాసుదేవ, సంకరణ, సద్గుణ, అనిరుద్ధమొదలగు నామములచేఁబ్రక
 రింపబడు. సూక్ష్మమనంగా స్థూలముగానుండకుండుట. అంతర్యామియనంగా
 సర్వాత్మలలోపల నివసించియేలుచుండుట. వాసుదేవుని ప్రేమదహరించిన
 యాకారములుకలవానినిగాఁదలంచి పూజింపవలయును. మొదటియాకార
 ముననుసరించి పూజించుటవలన ఆత్మయొక్క మోక్షమునకు విరోధమైన
 పాపములనేకములు నశించిపోవును. రెండవ యాకారముననుసరించి పూ
 జింప నర్హత గలుగును. (అ) దేవాలయపు వాకిటిని ఊడ్చుట, అలుకుట.
 (ఆ) పూజార్చనములైన గంధ పుష్పములను సిద్ధముచేయుట. (ఇ) దేవత
 లకు నైవేద్యముచేయుట. (ఈ) వేద మంత్రోచ్ఛారణముచేయుట. (ఉ)
 దేవతాస్తోత్రపాఠము. ఈయెదువిధములు పూజయనఁబడుచున్నవి. అట్టిపూ
 జలనను, దాని చేయుటచే కలుగు జ్ఞానమువలనను, దృశ్యమగుచుండిన
 ప్రపంచము అదృశ్యముగాఁగనఁబడును. పరమాత్మ తనదాసునికి ఆనంద
 రూపమైనట్టియు అమృతమైనట్టియు తనలోకమునిచ్చును. అచ్చటనుండి
 మఱివచ్చుటలేదు. పవిత్రమైన వైదిక కర్తములను జేయుటచేతనే మోక్ష
 కు లభింపదు. ఆకర్తములను జేయుటవలన ఇంద్రియ వశికరణము, భగవం
 తుని తేజయవలయుననే కోరిక, కలుగును. కర్తములు, బ్రహ్మజ్ఞానము,
 తాత్త్వకరణములచే నున్నవి. జ్ఞానము భక్తిని గలుగఁజేయును.
 ఆ విధేకము, ఆ విమోహము, ఆ అశ్మదము, ఈ క్రియ. ఈ నాలిగింటిద్వారా
 రా భక్తికలుగును. విధేకముఅనంగా దేవాత్మాది విభేదజ్ఞానము. విమోహము
 అనంగా, ఇంద్రియ వ్యాపారములందు వ్యష్టిలేక యేకాంతముగా ధ్యానేము
 చేయుట. విక్లిమములచేయక జ్ఞానముద్వారాగాని భక్తిద్వారాగాని మోక్ష
 ములభింపదు. కర్తనహితమైనభక్తిగలిగి, జ్ఞానమువలన మోక్షము సిద్ధించును.
 విభేదముగా నాలిగించిన జ్ఞానము, భక్తి, కర్తములు ఈ మూడును
 మోక్షము నియంబాలవ. దేవాధ్యానమువలనగాని, జ్ఞానమువలనగాని, పాం
 దిత్వమువలనగాని పాండిత్యముగాని భగవంతుని నిర్లేతుక జాయమాన
 మోక్షమువలననే దానిని పొందవలయును. భగవంతునియందెవరికిష్ట మో
 దాకరణములచే మోక్షమున్నాదు. ఇదైన కన్తుపరిధిని ద్వైతముగాఁ

గణంబునుచున్నను ఈమతము విశిష్టాద్వైత మనంబడుచున్నది. సూక్ష్మార్థము
 ఆకారములందు ప్రపంచమున ధిష్ఠించియున్న విశిష్టమును సమత్వము
 ను కల్గియుండునని చెప్పనపుడది ద్వైతముగాదు. ఇట్టి సమత్వమునొ
 ప్పకొనని మతములేదుగాని వేదమునందెచ్చటగాని ద్వైతమునకు వ్యతిరేక్త
 ముగాఁజెప్పబడినయెడల దానికర్థమిదిగాని అత్తకుడు ప్రకృతినిగాని, భగ
 వంతునికని అత్తకునుగాని, సమత్వముగలదను భావముగాదని మూచించుట
 మఁజెప్పుటదేను.

మా ధ్వ మ త ము.

అనేకావలంబకులను గలిగిన యీ మతమును సమించిన అనుచున్న
 మ లేక పూర్ణప్రజుఁడు వాయుదేవుని మాడవయిన అనియుగా భావించు
 చున్నాడు. ఆయన క్రీస్తుశకము పదుమూడవ శతాబ్దమున బనించెను. ఈ
 మతమునకు ద్వైతమనిపేరు. (౧) భగవంతుఁడను స్వతంత్ర బీజమును
 న్నుండు. (౨) భగవంతుడు ప్రకృతికంటెనుభిన్నము. (౩) ఒక మహాప్రళయము
 యొక అత్తకంటెభిన్నము. (౪) అత్త ప్రకృతికంటె భిన్నము. (౫) అత్త
 యొక్క భాగము మఱియొక భాగముకంటె భిన్నము. అని మూడు భిన్నము
 లు. ఈ మతసిద్ధాంతంబు లెవ్వయినఁగాఁ—

- (క) భగవంతుడు, అత్త, ప్రకృతి, ఈ మూడును స్వతంత్రములు.
- (ఖ) విష్ణువు సర్వశక్తిగల భగవానుడు. అతడు ప్రకృతికంటె భిన్నముగలవాఁడు. అత్తలు, ప్రకృతి, భగవంతుని ననుసరించి నీసికొనియున్నవి.
- (గ) అత్తలు అణుప్రాణములు, అణు ప్రాణములుగానున్నవి.
- (ఘ) ఒక మహాప్రళయముపోయి మఱి ఒక ప్రళయము ప్రారంభమయినప్పుడు ప్రపంచములు పుట్టుచున్నవి. ఇదిగను విష్ణువు ప్రళయమును మిగలవు.
- (ఙ) ఒక మహాప్రళయమునకును మఱియొక ప్రళయమునకును మధ్యకాలమునందు ప్రపంచములో కాపురమునుండి విష్ణువు అత్తలలోనుండి కొన్ని యాత్మలను భగవంతుడు లోకముల కిరియించుచుండును.
- (చ) అత్తలు తమ పుణ్యపాపకర్తములనుబట్టి భగవంతుని సమీపమునకును, మఱియొక శరీరమునకును, ఒక ప్రపంచమునుండి మఱి ఒక ప్రపంచమునకును బోయి గూఢముగ ననుభవించుచుండును. తమ తమ పాపములను పుణ్యములనుగాని లేక శాశ్వత సరకమునకుగాని పోవును. ఈ స్థితి మహాప్రళయమునకును బట్టి చావులుగలవు.
- (ఛ) అత్త యొక్క మోక్షము అణు ప్రాణమునకును, అణు ప్రాణమునకును మానవులందఱియొక్కయు గొప్పయు జీవ్యములకును నున్నది.

తక్కువవలన కలుగుచున్నది. ఆయనయొక్క సర్వోత్కృష్టతను గుర్తించిన వానికే భగవత్కృప కలుగును. (జ) భగవత్ జ్ఞానముద్వారా ఆత్మలు ఆయన కృపను పొందుట నిజమైతే, ఆత్మలు కొన్ని మంచి స్వభావముగలవిగాను, కొన్ని దుష్ట స్వభావముగలవిగాను, కొన్ని మిశ్ర స్వభావముగలవిగాను, ఉండుటచేత, ఆ జ్ఞానమునుపొందుట అన్ని యాత్మలకును సాధ్యముగాదు. మంచియాత్మలు జ్ఞానమునుపొంది భగవత్కృపను సంపాదించుకొనును. చెడుఆత్మలు చెడుకార్యములనుచేసి సరకమునకుఁబోవును. మిశ్ర స్వభావముగలయాత్మలు పుట్టుచు చచ్చుచుండును. వాని స్వభావమును మార్చుటకు భగవంతునికి శక్తిగలను. ఐన నట్లుచేయుట కాయనకిష్టములేదు. (ఝ) - ర్వశక్తిగల భగవంతుడైన విష్ణువును సేవించుటవలన ఆత్మలు భగవత్ జ్ఞానమునుపొందును. ఆసేవమూడువిధములుగానున్నది.

(౧) జ్ఞాపకార్థముగా విష్ణువుయొక్క ఆయుధములను శంఖచక్రా కిరణములను వేసికొనుట.

(౨) పరమప్రభువుయొక్క నామమును సదాజ్ఞాపకముంచుకొన నుండుట. ఇందు మొదలగు వారినికేవలమొదలగు నామములచేరిలుచు ఉండుటకును, కృత్యములగు, (అ) సత్యవాదిత్వము, (ఆ) దయా, (ఇ) సహనము, (ఈ) పవిత్రమైనచదువు, (ఉ) పవిత్రమైనచదువు.

శరీరకృత్యములు, (ఎ) సత్యము, (బి) దయా, (సి) సహనము, (డి) పవిత్రమైనచదువు, (డి) పవిత్రమైనచదువు. (బి) నిరుపేదలను దుర్బలులను సేవించుట.

మానసకృత్యములగు, (బి) దయా, (సి) సహనము, (డి) పవిత్రమైనచదువు, (డి) పవిత్రమైనచదువు. ములను చేయుటయందా తురత. అనునీపదివిధముల పూర్ణమైనది.

(౩) మొదట సర్వాధికారియగు విష్ణువు, తరువాత లక్ష్మీ, తరువాత బ్రహ్మ, వాయువు, తరువాత బ్రహ్మభార్య, తరువాత వాయువభార్య, తరువాత తరువాతరము గరుడుఁడు, తరువాత ఆదిశేషుఁడు. తరువాత ట ఈ ముగ్గురిభార్యలు, తరువాత ఇంద్రుఁడు మొదలగువారు.

హెచ్చతగ్గులు దేవతలలో కలదనిచెలియుట స్వర్గమును పొందుటకు. (ట) (౧) భగవంతునికిని ఆత్మకును; ఆత్మకును ప్రకృతికిని గాఁగల పంచభేదములను నమ్మనపుడును, (౨) విష్ణుదేవునికిని నమ్మనపుడును, (౩) విష్ణువు సంపూర్ణుఁడుకాఁడని నమ్మనపుడును, (౪) విష్ణువునకుఁ బై గొప్పదని నమ్మనపుడును, (౫) ఒక యవతారమునకును మఱియొక యవతారమునకును భేదముగలదని నమ్మనపుడును, (౬) విష్ణువునకు జనన మరణము.

నమ్మునపుడును, (౮) విష్ణుభక్తుల నసహ్యించునపుడును, (౯) పవిత్రమైన గంధముల నిందించినపుడును, ఆత్మలు శాశ్వతనరకమునకుఁబోవును. ఆత్మలు శాశ్వతనరకమునకుఁబోవుటకు ఈ గుణములన్నియుఁగలియవలయును. ఇ) ఈ ప్రపంచమునందు భేదము కలిగినట్లే సుగుణమునకుఁదగిన సుఖము స్వర్గమునందును, దుర్గుణమునకుఁదగిన బాధలు నరకమునందును, తారతమ్యమును కలిగియుండును. ఇవిగాక సత్పురుషులవలంబింపవలసిన యల్పదయము లనేకములుగలవు. ఇప్పుడు చెప్పినవి ముఖ్యములేనని.

వల్లభమతము.

కై) స్వవశకము పదియైదవ శతాబ్దమునందు కృష్ణుని యవతారముగా వచ్చినటులఁదలఁచఁబడువల్లభాచార్యునిచే నీమతము స్థాపింపఁబడినది. ఈ తముయొక్క ముఖ్యసిద్ధాంతంబు లేవీయనఁగా — (౧) భగవంతుడగు యీశుడు, సత్తనియు (ఉనికి), చిత్తనియు (జ్ఞానము), ఆనందమనియు, త్రివిధుడు. (౨) పదార్థము సత్తుయొక్క భాగము. అత్త చిత్తుయొక్క భాగము. (౩) ఆత్మలనేకములుగలవు. (౪) కృష్ణుని యాజ్ఞవలన అత్త దేహమునఁబ్రవేశించి తననిజమైన జ్ఞానమును మఱచుచున్నది. అయితే ఆయన దయవల్ల తనజ్ఞానమును తిరిగి పొందినచే, కృష్ణుని సన్నిధానమునకుఁబోయి, ఆయన సదానివసించి, నిత్యపదవిని బొందుచుండును. అది కృష్ణుని చేరును నని ఆయనలో వికృతముగాదు. (౫) కృష్ణుని కృపను బడయుటకును, పరపదమును బొందుటకును, ఆయనయందలి భక్తియే కారణము. భక్తినిగలిగి గారు, శాస్త్రము, దాస్యము, సఖ్యము, మాధుర్యము లేక మోహము అనెడునాగుదశలనుపొందవలయును. మాధుర్యమెట్టిదనఁగా, కృష్ణునియొద్దకు వచ్చి పుగోపి కాస్త్రీలకుగలిగినప్రేమవంటిది. (౬) గోకులవనమున ని, పురుషులు గాగాని, పుష్పములు గాగాని, ఆకారములుధరించుచి కేవలించినజనులు పుష్టిమార్గముననుసరించినవారై ఒకతరపక్షమునకు తగియుందురు. భాగవతమునుచదివితాముపూజించుప్రతిస్తువుదును కృష్ణుని యొప్పుకొనినవారు మార్యాదికులనఁబడినవారై కొద్దితరస్వర్గమునకు అర్హులగుదురు. (౭) వల్లభాచార్యులవారు సన్యాసాశ్రమనంగీకరింపలేదు. కృష్ణుని పూజించుటకు, సుపవాసములు, అహంకారమునాశము, ఇంద్రియవికారణము, అవసరము కావనియును, ప్రపంచముదలి యోగ్యపదార్థములు అనుభవమునకు ద్వేషింపఁబడినవనియును, ఆయన తేజస్వము.

శా క్తే య ము.

ఈ మతము చాలా పురాతనమయినది. ఇది దక్షిణహిందూదేశము విస్తారవ్యాపకము కలిగియున్నది. దానిసిద్ధాంతంబు లెవ్వయినఁగా — ఉనికిగల సమస్తమునకు శక్తియాదికారణమైయున్నది. (౧) సమస్తము దపరిమితమైన జీవాత్మలు అదిశక్తియొక్క తేజస్సులైయున్నవైనను యకులొనై దానికంటె తాము భిన్నమని తలంచుచున్నవి. (౨) జీవస్వర్గములును, నిర్జీవపదార్థములును, పూర్వజన్మకర్మములకుఁదగినయాత్మలను, యొక్కవి. ఆత్మము, కర్మము, అసోదియైయున్నది. (౩) ఆత్మలు ఒకశరీరము డి మఱియొకశరీరమును పొందుచుండును. అయితే, మానవశరీరమును దినతరువాతనే వాటికిస్వర్గముదొరకును. (౪) స్వర్గమునుబొందుటకు ఆదిక్షిపదులుగా స్త్రీలను మానవులు పూజింపవలయును. వారికసౌఖ్యముని దానిని చేనినిజేయఁగూడదు. స్త్రీని పుష్పముతోనైనను కొట్టఁగూడదు మొయొక్క ప్రతియవయవమును తమమతమునందు విధించినప్రకారము జించి, అన్నమును, సారాయని, ఆమెకిచ్చి, తానుభుజించి, తరువాత య ను భోగింపవలయును. అట్టిపూజ యిలాహికమునందును, రాంబోవులో నున్నది. (౫) స్త్రీలనిప్రకారము పూజించుటకు సమస్తమునందు లోకమునకుఁబోవును. అందులందుకంటె భిన్నమైన పదార్థములేదు. అనుభవము స్త్రీసంభోగముతో సమానముగను, కల్లు, సారాయము, త్రాగుటవలన కలుగు సుఖమువలెగను, ఉండును. (౬) ఉపవాసముండుటవలనగాని స్నానముచేయుటవలనగాని బలియిచ్చుటవలనగాని ప్రార్థనలుచేయుటవలనగాని కర్మములుచేయుటవలనగాని లేక తమమతమునందువిధించిన ప్రకారముగాగాక యితరగా కల్లుత్రాగినగాని ఆహారముభుజించినగాని స్త్రీసంభోగముచేసినగాని యోజనములేదు. (౭) తమమతమునందు విధింపఁబడినప్రకారము ఆదిక్షిని పూజించు భక్తునికిగాని లేక యోగికిగాని తనతోఁబుట్టువునుగాని కుమార్తెనుగాని ఇచ్చుటవలన పుణ్యముగలదు. పసిబాలురును అందముగలదును పూజార్హులు.

ప శు ప తి సి ధ్ధాం త ము.

ఈ మతము రుద్రుని యవతారమని చెప్పఁబడు, నకులేశునివలన పింపఁబడినది. ఆతఁడుకలియుగమున వైశంపాయన శకమునందు దవతరింతుల చెప్పదురు. దీనిసిద్ధాంతంబు లెవ్వయినఁగా:— (౧) సమస్తములకు కారణమైనట్టియు, అపరిమితశక్తులను కలిగినట్టియు, భగవంత్ షోకఁడుగలఁడు. ఆభగవంతుఁడొక్కఁడేయైనను నులుములనుబట్టియు, భగవంత్

పుట్టియు, మహేశ్వరుడు, విష్ణువు మొదలుగాఁగల నామములచేపిభ
 పఁచిడియున్నాఁడు. (౨) జీవాత్మ భగవంతునితో సమము, శాశ్వత
 పదార్థమైనను ఆయనకుండు శక్తులుదానికిలేవు. (౩) భగవత్కృపవల
 లో ఆ పరమపురుషుని సన్నిధానము ఆత్మకుదొరకును. మతకర్తములనుజేయు
 పుణ్యముగాని లేక మతసిద్ధాంతములప్రకారము భగవంతుని దేలియుటవలన
 గాని భగవత్కృపగలుగును. (౪) మతకర్తములెవ్వయనఁగాః—(అ) విభూ
 తిశాసము. (ఆ) విభూతిమీఁద శయనించుట. (ఇ) రుద్రుని నామోచ్ఛ్వా
 సము. (ఈ) మహేశ్వరునిగుణములను, నామములను, మొదలు పు
 ణ్యములను. (ఉ) ఎద్దు అంకెవేయునటుల “పెనా”యని కేకవేయుట, (ఊ) గుర
 లుట్టుట, వణకుట, కుంటుట, ఉపసర్పించుట మొదలగు కృత్యములు.
 (ఎ) నృత్యము (బూ) పూజ (౭) ఉచ్ఛిష్టపదార్థములను భుజించుట,
 పానములగునవి. (౮) మోక్షము బాధానివారణముచేమాత్రము లభింపదుగాని
 వ్యజ్ఞత్యము, వడిగనాలోచించుట, ఇచ్చానుసారముగా ఆకారమును ధరిం
 చు, నిరాటంకముగా స్థలములందు సంచరించుట, వీనిని కలిగియుండవలెను.
 పైనుదహరింపఁబడిన పనులుగాని జ్ఞానముగాని తమంతటతామే
 మోక్షము నియ్యఁజాలవుగాని భగవంతుని యిష్టముమీఁద వానిఫలితము ఆ
 రంభమొనర్పవే. వ్యవసాయము వర్షముమీఁద అధారమైయుండునను
 పాయదారుఁడు చేయునటుల ఫలితము నష్టకములేకపోయినను మనుష్యు
 తమపనులను చేయుచుండవలయును.

శైవ మతము.

ఈ మతము పశుపతిసిద్ధాంతమునుండి పుట్టినటుల కనఁబడుచున్నది.
 శ్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దములో జనించినది. శ్రీకాంత శివా
 ని యీమతస్థాపకుడు. భగవంతుఁడు (పతి), ఆత్మ (పశు), పదార్థము
 (పశము) ఒకటికంటె మఱియొకటి వేఱువేఱని దానినిశ్చయము. (౧) భగ
 వంతుడు (పతి) యజమానుడని, ఆత్మపశువని, పదార్థము (పాశము) దాని
 కట్టుత్రాడు అనియు, చెప్పబడుచున్నది. అఁగా ఆత్మయొకమృగము.
 వంతుఁడు దాని యజమానుఁడు. పదార్థము దానిని కట్టుత్రాడు. (౨)
 ఁడే దేవుఁడు. ఆయన సర్వదర్శి. ఆయనకు ఘోరశరీరములేదు.
 మునునశక్తియే ఆయనశరీరము. నిరాకారుని ధ్యానించుటకు
 ని పూజించుటకు గాని వీలులేదు ; గనుక తనదాసులకు దయనుచున్న
 పశునియొక్కాకారముల నాయనధరించును. సృజించుట, కాపాడుట,
 రక్షణము, మఱుగుజేయుట, ఆయనపనులు. ఆయనసర్వమునకుకర్త.
 వంతువులచేదేయఁబడుపనుల విచారింపనివాఁడుకాఁడు. (౩) ఆత్మగ్రహ

రా శై శ్వ ర సి ధ్ధాం త ము.

ఇదియు శైవమతములోనొకభాగమే. గోవిందభాగవత పదాచారము, రాశేంద్రుడు, మొదలగు మాహేశ్వరులుతాము భగవంతునితోతుని యొప్పుకొనిన వారైనను, మోక్షము జ్ఞానమువలనను, జ్ఞానముచేతను, గలుగును గనుకను, చదువుకొనుట ఆరోగ్యశరీరముండిననే వీలులేదుగనుకను, మనశరీరములను బలముగాను శాశ్వతముగాను కొనుట యగత్యమని చెప్పుదురు. హర గౌరుల సృష్టిసంగమమువలన పాదరసము, అభ్రకము, వీని సహాయమువలన ~~అభ్రకముగలు~~ గోవిందభక్తునిచే నాజ్ఞాపింపఁబడిన విధముగా తయారుచేయఁబడిన రసముయొక్క ప్రయోజనమువలన, దైవశరీరమును పొందినవారైన, జీవులయందు అనేకులు దేవతలు, మనులు, మనుష్యులు, మోక్షమును పొరి. ఈ పాదరసమును మొదట రక్తమునకును, తదనంతరము శరీరమును ఉపయోగింపవలయును. ఇదిశరీరమును పరలోకసంబంధమైనదానఁజేయును. అట్టిశరీరములేకపరిశుద్ధజ్ఞానమును, ధ్యానమును, కలుగుటకు లేదు. దృష్టిచేతగాని స్పర్శముచేతగాని లేకపూజచేతగాని పాదరసముయొక్క ప్రయోజనమును పొందవచ్చును. పాదరసముయొక్క సహాయము దైవశరీరమును పొందగానే పరిశుద్ధజ్ఞానము ప్రకాశించును. అప్పుడు మాయనుండి విముక్తుడై పరిపూర్ణత్వమును పొందును.

న్యాయ సి ధ్ధాం త ము.

ఈ సిద్ధాంతము త్రేతాయుగమున జనించినట్లు చెప్పఁబడు గాత్రమున స్థాపింపఁబడినది. దీనిసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనఁగా:— (౧) ఆత్మ శరీరకంటెను ఇతరేంద్రియములకంటెను భిన్నమైనది. వివిధశరీరముల యాత్మలు వేరువేరుగా నున్నవి. (౨) పరమాత్మయొక్కటే. అది స్థిరమైనది. అది సమస్తజ్ఞానమునకు మూలము. (౩) ఆత్మ శరీరములోనుండి మఱియొక శరీరమునకు పోవుచుండును. తాను సత్కర్మమునకుగాని దుష్కర్మమునకుగాని తగినఫలము ననుభవించుచుండును. (౪) బాధయొక్క నివారణయే యునికియొక్క యంతము. జ్ఞానము, అత్తనుధ్యానించుటవల్లను, అనఁగా తన్ను దెలిసికొనుటవల్లను, సుఖమును బొందునుగాని పుణ్యకార్యముల వలనగాదు. ఆ పుణ్యకార్యములవల్ల గొప్పస్థితివొరకును. (౫) ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము, అని ఈమతము నాలుగువిధ ప్రమాణములనొప్పుకొనుచున్నది.

కణాదసిద్ధాంతము.

కణాదసిద్ధాంతములు సాధారణముగా గౌతముని సిద్ధాంతము
 నేర్పరించుచున్నవి. ఈ ప్రపంచము శాశ్వతములగు పరమాణువుల
 యుబడినదని ఆయన చెప్పుచున్నాడు. వేదములు క్రమమైనవిషయముల
 లుపుచున్నందున ఒప్పుకొనుచున్నానుగాని దేవునినుండివచ్చినవని క
 చెప్పుచున్నాడు. కణాదసిద్ధాంతమునకు వై శేషిక సిద్ధాంతమనికూడ పే
 పాణి ని మ త ము.

పాణిని వ్యాకరణ శాస్త్రమునుచేసెను. వ్యాకరణ శాస్త్రము
 క్క. యుద్దేశ్యముమాటలకు క్రమమైన భాష్యము చేయుట వేదము
 కాపాడువిధమనియును, క్రమమైనపదము సుపయోగించుటవలన మే
 లుగుననియును, క్రమమైన యర్థము, పదము, తెలిసికొనుటవ
 స్వర్గము లభించుననియును, ఈ మతసిద్ధాంతము. పరమాత్మ స్వ
 ము వివిధపదములచేఁగ్రహింపఁబడు నొకవస్తువైయున్నది. గనుక
 ములు మాయాస్వభావస్థితులనుబట్టిపుట్టుచున్నవి. పదములక్రమమైనయర్థ
 తెలియుటయే అంత్యమఖమునకు సాధనము.

—: (0) : 0 : (0) : —

బ్రాహ్మ మ త సి ధ్ధాం ము.

ఈ మతోద్ధారకుఁడు శ్రీ రాజా రామమోహనరాయఁడు. ఈతఁడు
 ౧౭౭౪ సం॥న, బంగాళరాజధానితోఁజేరినవల్నాగ్నీజిల్లాలోని రాధానగ
 రమున, కులీనబ్రాహ్మణకుటుంబమునందు, జన్మించెను. ఈతఁడు హిందువులలోని
 భేదాభిప్రాయములను తొలంగించి ఒకజాతివారిని గాఁజేయవలెనని (పరిశు
 మైనఆర్యమతమును) ఏకేశ్వరోపాసనను ప్రబలపఱచుటకు కలకత్తాలో, పా
 చానాంకోలో, ౧౮౩౦ సం॥న, (బ్రహ్మోపాసనామందిరము) బ్రాహ్మసమాజము
 దిరమును స్థాపించి, ఇండియానుండి ఇంగ్లీషుపార్లమెంటుకు మొఱపె
 ట్టిసవరించుటకు, ఇంగ్లండునకు వెళ్లి ౧౮౩౩ సం॥ సెప్టెంబరు ౨౭ తా॥న,
 బ్రిష్టులునగరమున, స్వర్గస్థుఁడయ్యెను. బ్రాహ్మమతము ననుగ్రహమున కమ
 ర్చివారు శ్రీ మహర్షి దేవేంద్రనాథ
 త్వయనఁగా:—

సిద్ధాంతము

౧. ఈ ప్రపంచమునకు సృష్టిస్థితిలయకారణ భూతుఁడైన దేవుఁడో
 ఁడే. ఆయన ఆత్మస్వరూపి. శక్తియందును, జ్ఞానమందును, ప్రేమయం
 గ్యాయమందును, నీతియందును, పవిత్రతయందును, అనంతుఁడు. సర్వ
 పి. నిత్యుఁడు. ఆనందస్వరూపి.

౨. జీవాత్ నిత్యమైనది. క్రమక్రమముగానంతములేని వృద్ధినిపొం
 దును. అది చేయుపనులయందు నీశ్వరునకు తరవాదియైనది.

౩. భగవంతుని ఆత్మస్వరూపినిగాను, సత్య జ్ఞానానందస్వరూపిని
 గాను, పూజింపవలయును. నిజమైన ఆనందమును, మోక్షమును, పొందు
 భగవత్పూజ అగత్యము.

౪. భగవంతునియందలి ప్రేమయు, జీవితకాలమునందంతయు
 యిష్టమునుచేసి నెరవేర్చుచుండుటయు, నిజమైనపూజ.

౫. ప్రార్థనయు, భగవంతునినే ఆధారముగా నమ్ముటయు, ఆయన
 కృపయు ననుభవించుటయు, అశ్రీయమైన చింతమును పొందుటయు
 ఁడు.

౬. సృజింపఁబడిన యేవశ్చవును భగవంతునికి బదులుగాఁబడిన
 దు. ఏమనుష్యునిగాని లేక యేవుష్టకమునుగాని పొరబాటును
 వదలిగాని, మోక్షమునకు ముఖ్యధారమనిగాని, తలంచుచుండును.

౭. భగవంతునితండ్రి భావముతోను, మానవకోటిని సహృదయ
 యతోను, చూడవలయును.

౮. భగవంతుఁడు పుణ్యులను శుద్ధానించును. పాపులను శిక్షించును.
 శిక్షపాప నివారణను కలిగించునుగాని శాశ్వతముగా నుండదు.

౯. చేసినపాపమునకుగాను నిర్మలహృదయముతో పశ్చాత్తాపము
 , యింకను దానిని చేయకుండుటవలన పాపనివారణమగును. జ్ఞాన
 మును, యోగ్యతయందును, పవిత్రతయందును, భగవంతునితో లీయమ
 పి నిజమైన మోక్షము.

పల్లె - చెంచలరావు.

విషయ సూచిక.

౧. చార్వాకమతసిద్ధాంతము.	౬౦౪	౬౦౪
౨. జౌనమతము.	౬౧౩	౬౧౩
౩. ఆర్హతసిద్ధాంతము.	౬౧౬	౬౧౬
౪. సాంఖ్యమతము.	౬౨౪	౬౨౪
౫. ఆస్తికసాంఖ్యమతము.	౬౩౩	౬౩౩
౬. అద్వైతమతము.	౬౪౦	౬౪౦
౭. రామానుజమతము.	౬౪౬	౬౪౬
౮. మాధ్వమతము.	౬౫౦	౬౫౦
౯. వల్లభమతము.	౬౫౬	౬౫౬
౧౦. శాక్తేయము.	౬౬౩	౬౬౩
౧౧. పశుపతిసిద్ధాంతము.	౬౭౨	౬౭౨
౧౨. శైవమతము.	౬౮౦	౬౮౦
౧౩. తత్త్వజ్ఞేయమతము.	౬౮౬	౬౮౬
౧౪. దాశేన్ద్రసిద్ధాంతము.	౬౯౩	౬౯౩
౧౫. న్యాయసిద్ధాంతము.	౬౯౬	౬౯౬
౧౬. కర్మాచారసిద్ధాంతము.	౭౦౩	౭౦౩
౧౭. పాణినిమతము.	౭౦౬	౭౦౬
౧౮. వ్రాహ్మమతసిద్ధాంతము.	౭౧౩	౭౧౩

